Seria Elektryka z. 45

Henryk WOSIŃSKI

Instytut Podstawowych Problemów Elektrotechniki i Energoelektroniki

STEROWANIE I WŁASNOŚCI OBWODÓW IMPULSOWEJ KOMUTACJI FAZOWEJ W FALOWNIKACH Z MODULACJĄ SZEROKOŚCI IMPULSÓW

Streszczenie. W artykule przedstawiono wyniki analizy pracy wybranych obwodów impulsowej komutacji fazowej pracujących w falownikach napięcia z modulacją szerokości impulsów. Określono optymalny ze względu na komutacyjne straty energii sposób sterowania tymi obwodami i porównano ich własności eksploatacyjne.

1. Wprowadzenie

Dobrymi własnościami dynamicznymi i szerokim zakresem uzyskiwanych częstotliwości wyjściowych charakteryzują się przemienniki częstotliwości z szerokościowo-impulsową regulacją napięcia wyjściowego. Ponieważ w energetycznych przemiennikach tego typu stosuje się tyrystory – zawory półprzewodnikowe nie w pełni sterowalne, układy te muszą zawierać dodatkowe elementy tworzące tzw. obwody komutacji sztucznej, których celem jest wyłączenie przewodzących tyrystorów.

Obwody komutacyjne w trójfazowych falownikach napięcia z modulacją szerokości impulsów powinny charakteryzować się następującymi własnościami:

- procesy komutacyjne nie mogą deformować kształtu prostokątnych impulsów napięcia na wyjściu falownika niezależnie od rodzaju i do określonej wielkości obciążenia,
- procesy komutacyjne w każdej z faz powinny być niezależne od procesów komutacyjnych zachodzących w pozostałych fazach,
- straty energii związane z procesem komutacyjnym powinny być jak najmniejsze,
- czas trwania procesu komutacyjnego powinien być jak najkrótszy.

1974

Nr kol. 413

Wymagania te wiążą się ze stosunkowo wysoką częstotliwością pracy falowników z modulacją szerokości impulsów (częstotliwością nośną f_n) wynoszącą kilkaset Hz. Czas trwania procesu komutacyjnego staje się wtedy porównywalny z czasem trwania impulsu napięcia na wyjściu falownika i nie pożądane byłoby, aby proces komutacyjny zniekształcał prostokątne iLpulsy napięcia wyjściowego falownika. Przy wysokich częstotliwościach pracy falownika, straty energii związane z komutacją decydują o sprawności całego przemiennika. Czas trwania komutacji jest zarazem minimalnym czasem trwania impulsu napięcia na wyjściu, który przy danej częstotliwości nośnej określa maksymalną głębokość modulacji, a tym samym stopień wykorzystania napięcia źródła.

2. Analiza obwodów komutacyjnych i sterowanie procesem komutacji

Z szeregu możliwych rozwiązań obwodów komutacyjnych pajwięcej zalet odnośnie wymienionych wyżej cech wykazują obwody impulsowej komutacji fa-





Rys. 1. Schematy ideowe jednofazowych falowników napięcia a) z obwodami komutacyjnymi typu "B" (przy R_d = 0 - obwód typu "A", przy R_d = ∞ - obwód typu "C", b) z obwodem komutacyjnym typu "R"

Sterowanie i własności obwodów impulsowej

zowej (grupowej) z dławikami komutacyjnymi umieszczonymi poza obwodem głównym felownika [4, 6, 10]. Analiza procesów elektromagnetycznych w tak'ch obwodach może być przeprowadzona na bazie falowników jednofazowych. W artykule rozpatrzono zasadniczo dwa obwody komutacji impulsowej z gałęzią rezonansową LC przedstawione na rys. 1. W obwodzie typu "B" (rys. 1.a) gałąź rezonansowa połączona jest szercgowo z odbiornikiem, a w obwodzie typu "R" równolegle (rys. 1.b). W obwodzie pierwszym ("B") rezystancja tłumiąca R_d może przyjmować różne wartości. W skrajnych wypadkach, gdy przyjmie ona wartość równą zeru lub nieskończoności, otrzyma się obwody najczęściej spotykane w literaturze. Nazwano je odpowiednio: typu "A" przy $R_d = 0$ oraz typu "C" przy $R_d = \infty$.

W rozpatrywanych obwodach falowników zmienę znaku impulsu napięcia na obciążeniu ctrzymuje się poprzez kolejne wyłączanie i włączanie tyrystorów głównych T1 i T2. Ponieważ tyrystory charakteryzują się określonym czasem wyłączania, między momentem rozpoczęcia procesu wyłączenia jednego z tyrystorów głównych, a momentem włączenia drugiego musi upłynąć pewien czas (czas zwłoki Δt_z), co najmniej równy czasowi wyłączenia tyrystorów w określonych warunkach pracy. W omawianych falownikach proces wyłączenia tyrystora aktualnie wyłączanego ma charakter podobny [1].

Przebieg prądów i napięć w falowniku w okresie, w którym następuje wyłączenie przewodzącego tyrystora przedstawia rys. 2 (wyłączenie T1, załączenie T2). Wybór czasu zwłoki Δ t ma decydujące znaczenie ze względu na zniekształcenie impulsu napięcia na wyjściu falownika. Na podstawie przeprowadzonych w pracy [1] rozważań przebiegów czasowych prądów i napięć w analizowanych obwodach stwierdzono, że napięcie wyjściowe falownika nie będzie zniekształcone niezależnie od rodzaju obciążenia, o ile w pierwszym przedziale komutacji (rys. 2) prąd obciążenia i $_{o} \leq I_{cz}$, gdzie $I_{cz} = i_{c} (\Delta t_{z})$. Taki sposób sterowania jest punktem wyjściowym dla dalszych rozważań. Warunkiem prawidłowej pracy falownika jest, aby obwód komutacyjny posiadał wymaganą zdolność komutacyjną. Zdolność komutacyjna omawianych obwodów scharakteryzowana jest dwoma parametrami: czasem dysponowanym na wyłączenie tyrystora głównego t_{dw} oraz odpowiadającym mu przy założonym sposobie sterowania prądem obciążenia i $_{o}$ (przez okres czasu dysponowanego $i_{c} \geq i_{o}$, $u_{m} < 0$).

Wymagana zdolność komutacyjna określona jest danymi wyjściowymi przy projektowaniu falownika: maksymalnym prądem obciążenia I oraz maksymalnym czasem wyłączenia tyrystora głównego t . Celem analizy procesów elektromagnetycznych zachodzących w omawianych obwodach komutacyjnych jest taki dobór parametrów tego obwodu (pojemność kondensatora C, indukcyjność dławika L i czas zwłoki Δ t), aby miał on wymaganą zdolność komutacyjną (I_{cz} = I_{om} przy t_{dw} = t), a straty energii były w nim minimalne. Aby analiza była pełna, należy uwzględnić rezystancję obwodu komutacyjnego R i rozpatrywać nie tylko pierwszy przedział komutacyjny (rys. 2), ale także i następne, w których następuje przygotowanie obwodu do wyłączenia dru-



Rys. 2. Przebiegi napięć i prądów w falowniku w przedziale wyłączania tyrystora głównego T1

giego tyrystora. Zakładając optymalne sterowanie każdego z obwodów (minimalne straty) i ich jednakową zdolność komutacyjną w stanie quasi ustalonym można porównać ich własności dynamiczne i statyczne, co jest podstawą wyboru obwodu najbardziej przydatnego do określonych zadań.

Dla określenia zdolności komutacyjnej obwodu i parametrów napięciowoprądowych elementów wchodzących w skład obwodu komutacyjnego przy założonym sposobie sterowania wystarczy określić przebiegi czasowe $i_c(t)$ oraz $u_c(t)$. Przeanalizować trzeba prosty obwód szeregowy RLC zasilany z zastępczego źródła napięcia u(t), w którym przedziałami zmieniają się: rezystancja obwodu R, amplituda zastępczego źródła napięcia, warunki początkowe i warunki istnienie przedziału narzucone układem sterowania (Δt_z) i połączeń obwodu komutacyjnego. Ze względu na złożony charakter procesów elektromagnetycznych w takim obwodzie i możliwość opisu zjawisk jedynie za pomocą równań różniczkowych liniowych drugiego rzędu w określonych przedziałach czasowych, przy analizie posłużono się metodą płaszczyzny fazowej. W pracy [1] przedstawiono sposób konstrukcji portretów fazowych obwodów ko-





mutacyjnych charakteryzujący się dużą dokładnością i prostotą. Przykładowy przebieg portretów frzowych obwodów komutacyjnych "B" i "R" przedstawiają rys. 3 i 4.

Współrzędnymi płaszczyzny fazowej są: napięcie i prąd kondensetora komutacyjnego wyrażone w zmiennych znormalizowanych:

$$u_{c}^{*} = x = \frac{u_{c}}{E}; \quad i_{c}^{*} = y = \frac{i_{c}}{E} \sqrt{\frac{L}{C}}$$
(1)

gdzie:

E - amplituda napięcia źródła prądu stałego falownika.

Znormalizowana zmienna czasu wynosi

$$\dot{v} = \frac{t}{\sqrt{LC}}$$
(2)

a współczynnik tłumienia obwodu RLC dla k-tego przedziału komutacji:

$$\alpha_{k} = \frac{R_{k}}{2\sqrt{\frac{L}{0}}}$$
(3)

Jako jednostki odniesienia przy obliczaniu poszczególnych względnych wielkości fizykalnych (straty energii, pojemność, indukcyjność, czas itd.) przyjęto podstawowe wartości parametrów wyjściowych narzuconych przy projektowaniu falownika z modulacją szerokości impulsów:

- I maksymalna amplituda prądu obciążenia,
- t_{urm} maksymalny czas wyłączenia tyrystora głównego,
- E wartość napięcia źródła prądu stałego wynikającego z maksymalnej głębokości modulacji ³mr, układu połączeń falownika i żądanenego maksymalnego średniego napięcia obciążenia U_{om} w minimalnym okresie częstotliwości nośnej T_{nm} = 1/1_{nm}

Inne jednostki odniesienia są pochodną wymienionych trzech. Np. jednostka odniesienia energii jest równa:

$$W_{o} = I_{om} E t_{wm}$$
(4)

Przebieg trajektorii fazowych w stanie przejściowym (załączenie falownika przy zerowych warunkach początkowych) i quasi ustalonym zależy od



78

H. Wosiński

Sterowanie i własności obwodów impulsowej ...

$$\Delta \Psi = f(\Delta \mathcal{V}_{\mu}, \mathcal{O}_{\mu}) \tag{5}$$

przedstawione na rysunku 5. Na podstawie tych wykresów można znaleźć optymalny czas zwłoki Δv_{zo}^{\flat} dla każdego z obwodów, przy którym straty energii są minimalne. Jak to wynika z przebiegu oznaczonych krzywych, optymalny czas zwioki nie zależy od współczynników tłumienia i wynosi:

dla obwodów "A", "B" i "C"
$$-\Delta v_{z0}^{q} = 2,62 \ (\Delta t_{z0} = 1,25 \ t_{WIII})$$

dla obwodu "R" $-\Delta v_{z0}^{q} = 2,48 \ (\Delta t_{z0} = 1,36 \ t_{WIII})$

Warunek optymalnego sterowania wyrazić można także poprzez tzw. współczynnik amplitudy prądu komutacji k_o, równy stosunkowi maksymalnego prądu w pierwszym przedziale komutacji I_{c1m} (rys. 2) do maksymalnego prądu obciążenia I_{om}. Współczynniki te wynoszą:

dla	obwodów	"A",	"B"	i	uC u	-	ko	=	2,
dla	obwodu		"R"			-	k _o	=	1,64.

3. Własności obwodów przy sterowaniu optymalnym

Wybór konkretnego obwodu komutacyjnego dokonany jest przez porównanie ich własności dynamicznych, energetycznych, stopnia wykorzystania źródła napięcia $\binom{p^4}{mx}$) oraz mocy zainstalowanych elementów komutacyjnych będących podstawą do obliczenia ceny, gabarytu czy ciężaru falownika.

Założeniem analizy porównawczej obwodów są następujące wspólne ich cechy:

- jednakowa zdolność komutacyjna (I om, twm) w stanie quasi ustalonym,
- sterowanie optymalne ($\Delta t_z = \Delta t_z$), tzn. takie, przy którym straty energii w tych obwodach są minimalne, a procesy komutacyjne nie zniekształcają prostokątnych impulsów napięcia na wyjściu falownika,
- jednakowa częstotliwość nośna (f_).

Parametrem, od którego zależą własności obwodów jest rezystancja gałęzi LC obwodu komutacyjnego wyrażona przez współczynnik tłumienia w pierwszym i drugim przedziale komutacyjnym $\alpha_1 = \alpha_2 = \alpha$. Pod względem własności energetycznych omawiane obwody komutacyjne można porównać przedstawiając na wspólnym wykresie ich charakterystyki minimalnych strat energii w funkcji współczynnika tłumienia obwodu: $\Delta W = f(\alpha)$ (rys. 6).





Oczywiste jest, że straty energii w każdym z obwodów wzrastają ze wzrostem współczynnika tłumienia α . Z przebiegu charakterystyk na rys. 6 widać, że przy sterowaniu optymalnym straty w obwodzie typu "B" nie zależą od rezystancji tłumiącej R_d (współczynnika tłumienia w przedziale trzecim α_3) i są równe stratom energii w obwodzie typu "A". Widać także, że w zakresie małych współczynników tłumienia α najbardziej korzystnymi własnościami energetycznymi charakteryzuje się obwód komutacyjny typu "R". Trzeba jednak zaznaczyć, że uzyskanie małych współczynników tłumienia dla tego obwodu jest znacznie trudniejsze niż w wypadku pozostałych obwodów, ponieważ rezystancja obwodów komutacji "R" zawiera rezystancję źródła napięcia i przewodów łączących źródło z obwodem komutacyjnym.

Własności dynamiczne obwodów komutacyjnych charakteryzowane są ich zdolnością komutacyjną w pierwszym procesie komutacji po załączeniu falownika. Przy założeniu, że czas wyłączenia tyrystora głównego t_ nie zależy od wartości prądu obciążenia, początkowa zdolność komutacyjna będzie charakteryzowana wartością prądu płynącego przez kondensator w pierwszym przedziale komutacji po czasie zwłoki I $_{o1} = i_c (\Delta v_z) - rys. 3 i 4.$ Mia-rą zdolności komutacyjnej obwodu w stanie przejściowym jest stosunek:

$$k_{r} = \frac{I_{o1}}{I_{om}}$$
(6)

zależny od współczynnika tłumienia α . Krzywe k_r = f(α) dla poszczególnych obwodów przedstawiono na rys. 7. Najlepszymi własnościami dynamicznymi przy małych współczynnikach tłumienia α charakteryzuje się obwód typu "B", przy rezystancji R_d dobranej tak, aby współczynnik tłumienia α_3 wynosił około 0,7.



Rys. 7. Zależność współczynnika rozruchowego k_r dla różnych obwodów komutacyjnych w funkcji współczynnika tłumienia α.

Przy porównaniu wymaganej mocy zainstalowanej najważniejszych elementów w obwodzie komutacyjnym obliczono moc tych elementów przy pomocy następujących zależności:

dla tyrystorów pomocniczych T1', T2': $S_{T'} = I_{T'sk} U_{T'm}$ dla kondensatora komutacyjnego C: $S_{c} = I_{csk} U_{csk}$ (7) dla dławika komutacyjnego L: $S_{L} = I_{csk} U_{Lsk}$

gdzi	e:									
U	'T'm			-	maksymaln	le napięcie	e na typ	rystorach	pomocnio	czych,
U	c sk'	UL	sk	-	wartości kach,	skuteczne	napięć	na konden	satorac)	a i dławi-
I	T'sk'	Ic	sk'	-	wartości pomocnicz	skuteczne e i konder	pradów sator.	płynących	przez	tyrystory

Moce zainstalowane wyrażono w wartościach względnych i aby uniezależnić otrzymane wyrażenia od częstotliwości nośnej f_n , wprowadzono względną wartość okresu częstotliwości nośnej $T_n = \frac{1}{f_n}$,



Rys. 8. Zależność względnej mocy zainstalowanej tyrystorów pomocniczych w obwodach komutacyjnych w funkcji współczynnika tłumienia α.

Zależności względnej mocy zainstalowanej tyrystorów pomocniczych S_T τ_n oraz występującego na nich maksymalnego napięcia $\underline{U}_{T'm}$ w funkcji współczynnika tłumienia dla poszczególnych obwodów przedstawione są na rys. 8 i 9.

Najlepszymi własnościami ze względu na zainstalowaną moc tyrystorów pomocniczych oraz ich wymaganą klasę napięciową charakteryzuje się obwód typu "R". Niekcrzystne własności posiadają obwody typu "A", a przede wszystkim typu "C" ze względu na szybko powiększającą się wymaganą moc tyrystorów przy zmniejszaniu się współczynnika tłumienia obwodu ($\alpha < 0,1$).

Z przebiegu krzywych mocy zainstalowanej kondensatora w obwodach komutacyjnych w funkcji współczynnika tłumienia przedstawionych na rys. 10 można stwierdzić, że w zakresie małych wartości współczynnika tłumienia & obwody typu "B", "C" i "R" są prawie równoważne, a jedynie obwód typu "A" charakteryzuje się znacznie wyższą wymaganą mocą kondensatora.



Rys. 9. Zależność maksymalnego napięcia na tyrystorach pomocniczych funkkcji współczynnika tłumienia & dla różnych obwodów komutacyjnych

Na rys. 11 przedstawiono dla omawianych obwodów zależność względnej mocy zainstalowanej dławika komutacyjnego w funkcji współczynnika tłumienia. Niekorzystnymi właściwościami w tym wypadku charakteryzują się obwody typu "A" i "C". Przy małych współczynnikach tłumienia \propto moc dławików w tych obwodach szybko wzrasta. Uzyskanie w tych obwodach małych współczynników tłumienia staje się tym samym utrudnione, ponieważ głównym źródłem tłumienia obwodu LC jest rezystancja cewki komutacyjnej.

Miarą stopnia wykorzystania źródła napięcia w falownikach z modulacją szerokości impulsów jest maksymalna głębokość modulacji, jaką można uzys~ kać przy określonym obwodzie komutacyjnym.

(8)





Jest ona określona zależnością

$$\delta_{mx}^* = 1 - 2 f_{nm} t_{min}$$

gdzie:

f_{nm} - maksymalna częstotliwość nośna falownika,

t_{min} - minimalny dopuszczalny czas trwania impulsu napięcia określonego znaku na wyjściu falownika.

Dla określonego czasu zwłoki, współczynnika tłumienia i rodzaju obwodu komutacyjnego t_{min} można wyrazić przez czas wyłączania tyrystora t_{wm} • Przy sterowaniu optymalnym i współczynnikach tłumienia $\alpha \leq 0,1, \alpha_3 \leq 0,7$ czasy t_{min} wynoszą:

dla obwodów "A" i "B": $t_{min} = 4 t_{wm}$ dla obwodów "C" i "R": $t_{min} = 2,8 t_{wm}$.







Rys. 12. Maksymalne głębokości modulacji możliwe do uzyskania przy różnych obwodach komutacyjnych w funkcji względnego okresu częstotliwości nośnej falownika T_n.

Podstawiając te wartości do równania (8) otrzymano zależności $f_{mx} = f(\frac{1}{tn})$ przedstawione wykreślnie na rys. 12. Maksymalne głębokości modulacji uzyskiwane w falowniku maleją ze wzrostem iloczynu częstotliwości nośnej i czasu wyłączenia tyrystorów głównych. Do wartości tego iloczynu około 0,03 różnice w uzyskiwanych głębokościach modulacji przy różnych obwodach komutacyjnych są niewielkie. Powyżej tej wartości wyraźnie korzystniejsze pod tym względem stają się obwody typu "C" i "R".

4. Wnioski

- a) Wykazano, że w omawianych obwodach komutacyjnych można tak sterować procesem komutacyjnym, aby napięcie wyjściowe nie było zniekształcone i miało kształt impulsów prostokątnych.
- b) Wyznaczono optymalny czas zwłoki i krotności prądu komutacji, przy którym straty energii w obwodzie komutacyjnym są minimalne przy założonej zdolności komutacyjnej obwodu. Dla wyznaczonej optymalnej wartości krotności prądu komutacji straty w obwodach są mniejsze o około 10-40% niż dla krotności zalecanej w literaturze [2, 3] wynoszącej k = 1,54. Wyznaczone teoretycznie zależności potwierdziły badania laboratoryjne omawianych obwodów komutacyjnych [1].
- c) Analiza porównawcza czterech rozpatrywanych obwodów komutacyjnych przy sterowaniu optymalnym wykazała, że pod względem energetycznym wszystkie obwody są w przybliżeniu jednakowe. Wykazano, że wprowadzając W obwody komutacyjne typu "A" i "C" (najczęściej spotykane w literaturze [2, 3, 4]) niewielką rezystancję tłumiącą R, (obwód typu "B") nie pogarsza się własności energetyczne tych obwodów, natomiast znacznie poprawia takie własności jak: zdolność komutacyjną w czasie rozruchu falownika, moc zainstalowaną tyrystorów pomocniczych, kondensatora 1 dławika. Wartość rezystancji tłumiącej R, dobiera się tak, aby współczynnik tłumienia α_3 zawarty był w granicach 0,5:0,7. Stwierdzić można, że najbardziej korzystnymi własnościami pod względem zastosowania ich w falownikach z modulacją szerokości impulsów charakteryzują się obwody komutacji fazowej typu "R" i "B". Obwód typu "R" charakteryzuje się mniejszą mocą zainstalowaną tyrystorów pomocniczych i kondensatora oraz większym stopniem wykorzystania napięcia źródła

prądu stałego falownika, ale gorszymi własnościami dynamicznymi w po-

równaniu z obwodem typu "B".

LITERATURA

- [1] Wosiński H.: Obwody komutacji fazowej w falownikach z modulacją szerokości impulsów przeznaczonych do zasilania silników asynchronicznych, praca doktorska, Politechnika Sląska, Gliwice 1972.
- [2] Bedford B.D., Hoft R.G.: Principles of inverter circuits, New York I Wiley 1964.
- [3] Tunia H., Winiarski B.: Układy elektroniczne w automatyce napędowej, WNT Warszawa 1970.
- [4]Głazienko T.A., Gonczarienko R.B.: Połuprowodnikowyje prieobrazowatieli czastoty w elektropriwodach Energia, Leningrad 1969.
- [5] Praca zbiorowa pod red. G.W. Grabowieckiego: Prieobrazowatielnaja tiechnika, Nowosybirski Instytut Elektrotechniki, Nowosybirsk 1968.
- [6] Sandler A., Gusiackij J.: Tiristornyje inwetory s szirotno impulsnoj modulacjej, Energia, Moskwa 1969.
- [7] Seefried E.: Vorausberechnung der komutierungseinvichtung für Wechselrichter mit Phasenfolgeroschung, Der VEM Elektro-anlagenbau 3/1967/1.
- [8] Grzesik B., Wosiński H.: Problemy falowników z modulacją szerokości impulsów przeznaczonych do zasilania silników asynchronicznych - Zeszyty Naukowe Politechniki Śląskiej, Elektryka nr 35 1972.
- [9] Grzesik B., Wosiński H.: Modelowy przemiennik częstotliwości z kształtowaniem napięcia wyjściowego poprzez modulację szerokości impulsów, Zeszyty Naukowe Politechniki Śląskiej, Elektryka nr 36 1973.
- [10] Popow W.: Wentylne prieobrazowatieli czastoty s nieposriedswiennoj komutaciej - praca doktorska NETI Nowosybirsk 1970.

Przyjęto do druku w listopadzie 1973 r.

УПРАВЛЕНИЕ И СВОИСТВА УЗЛОВ ФАЗНОЙ, ИМПУЛЬСНОЙ КОММУТАЦИЙ В АВТОНОМНЫХ ИНВЕРТОРАХ С ШИРОТНОИМПУЛЬСНОЙ МОДУЛЯЦЕЙ

Резюме

В статье представлено результаты анализа работы некоторых узлов фазной, импульсной коммутаций в автономных инверторах напряжения с широтно-импульсной модуляцей. Определен оптимальный режим управления узлов с точкй зрения минимума потерь знергии в инверторе и проведено сравнение их эксплоата ционных свойств.

CONTROL AND PROPERTIES OF DIFEEREND COMMUTATING CIECUITS IN MULTIPLI PUL-SE MODULATION INVERTERS

Summary

Some results of analysis of the work of forced phase commutating circuits in multiple pulse modulation inverters are given in the paper. The optimal form of control of those circuits is also determined. The optimum criterion is based on minimizing of energy losses.